

Nakrar hugleiðingar á dómadegi

Eins órættvíst og at seta fyra hampamenn á ákærubeinkin í eini illa skrivaðari og miseydnaðari grikskari tragediu, har tey, ið kalla seg »mediafólk« (Hann náði okkum!) gera sær jóladagar, er at kasta ábyrgdina yvir á ein einstakan feroyskan politikara — verandi lögmann, skrivar Hans Jacob Debes, professari, m.a. í »Sjónarmið« í dag.

Teir feroingar, ið vanligi ikki ómaka sær at hyggja eftir feroyskari leiklist, kunnu ragga sær oman á Hotel Hafnia í hesum døgum at skoða ein sjónleik, sum feroingar ikki sjálvir megna at føra fram. Til tess er hann alt ov feroyskur. Mær er sagt, at heilir skúla-flokkar fáa fri at fara oman á Hafnia — til tess at fáa betri innlit í feroyska samfelags-zoologi.

Feroingar hava ikki altið andligt tilfeingi at »seta upp« (fyrr settu feroingar upp á annan hátt) teir stóru og krevjandi sjónleikirnar og søkja sær tí ofta serkøna hjálp uttaneftr.

Sum í hesum føri. Tað er ikki hvørja ferð, at hendurnar verða reinari av at verða tvídnar. Tað veldst um tvægið. Men tvægið hesaferð man hava eina óvanliga ókemiska samanseting, tí »ingrediensirnir« eru so nógvir, at ringt man fara at vera at »separera« teir. Spurningurin er, um ikki rættarsamfelagið við hesum sakarmáli er sett í vanda.

Teir fyra menninir, sum stevndir eru fyri brot, hava einki gjørt, sum var ímóti feroyskari rættarsíðvini, tá ið dispositiónir teirra vóru

gjørðar. Siðvenja skapar rætt.

Ein raskur og kendur sjómaður vildi hava eitt nýggjari og betri skip. Hann mátti taka sær sakkøna hjálp. Tað kann ikki krevjast av einum skipara, at hann veit alt um skipabygging og skipabyggingarlægfrøði. Sakkønu hjálparar hansara disponeraðu eftir galdandi siðvenju. Eingin teirra mundi droyma um, at tað, teir gjørdu, var ólógligt.

Skip í hesum klassa fær hvørki maður ella partafelag galdið í hondina — heldur ikki 10% í eginpening. Hitt feroyska samfelagið er ov kapitalfátækt til tess. Og siðan skipini gjørdust so dýr, eftir rentabilitetsumhugsanum og eisini eftir almennum krøvum, mátti siggjast burtur frá krøvum um eginpening, sum vóru fullkomiliga órealistisk. Í grundini var tað eisini realistiskt at siggja burtur frá teimum. Tí annars komu eingi skip. Og feroingar av vildu hava skip. Tað gjørdi kanska ein mun, at svartkjáfturin tá sveimaði í luftini. Eingin kundi tá vita, at hann ongantíð kom niður aftur á jørðina — ella niður í eitt heilt annað element. Roynndir kunnu eydnast ella miseydnast.

Tað er ein veruleiki, sum øll noyðast at liva við — ikki minst politikarar og vinnulívsmenn.

Nakað annað er, um rúm var fyri fleiri skipum. Men tað skuldu verið politikarar og ikki skiparar, sum ráddu fyrri tí. Tann rætt høvdu politikarar langt síðan tikið sær.

Eginpeningsábyrgdin var eitt fyrbrigdi, sum øll í Føroyum vistu um. Allir stovnar í Føroyum kendu skipanina.

Landsstýrið og figgjarnevnd vistu alla tíðina, hvussu henda óformliga skipanin var og virkaði.

Peningastovrnarnir vistu kanska best, hvussu sama skipan varð umsitin — og hvussu »fiktiv« hon var. Teir vistu væl, at »eginpeningur« bert stóð eina letu, tá Landsstýrið ringdi og spurdi. Teir kundu illa svara annað, at har stóðu klokkan tað og tað so og so nógvur milliónir, svarandi til tann kravda eginpeningin. Bankar hava mæð vitandi onga politiuþgávu, so teir hava helst einki skeivt gjørt — bert svarað einum fyrspurningi, Landsstýri og figgjarnevnd til eftirtektar.

Hvat skuldu menn, sum vildu hava skip,

gera annað enn at nýta hesa alment sanktioneraðu skipan?

Eins órættvíst og at seta fyra hampamenn á ákærubeinkin í eini illa skrivaðari og miseydnadari grikskari tragediu, har tey, ið kalla seg »mediafólk« (Hann náði okkum!) gera sær jóladagar, er at kasta ábyrgdina yvir á ein einstakan feroyskan politikara — verandi lögmann.

Tann maðurin hevur offrað bestu og dugnaligu manndómsár síni í fosturlandsins tænastu og hevur ikki sjálvur skapað nakra sjúka skipan og hevur sjálvur ikki søkt sær fyrimunir av kenni. Eg kundi hugsað mær, at hann, sum innast inni er eitt kenslumenniskja, kundi havt fyrri munn: Er hatta takkarlænin, eg fekk fyrri at offra so nógv? Tá skuldu feroingar havt skammað seg.

»Kreppan«, sum øll eru so fegin um at horeiggja sær av, er komin av sær sjálvari — av ytri broytingarumstøðum, sum eingin frammanundan hevði møguleika at skoða, og ikki minni burtur úr teirri politisku skipan, Føroyar hava: nevniliga ikki at hava tað endaliga ábyrgdina av sær sjálvum. Er nakar »sekur«, eru vit øll sek. Politikarar kunnu heldur ikki sita hendur í favn og biða eftir ringum tíðum. Eingin kann krevja av teimum, at teir skulu vera profetar.

Við tjóðskaparligari sjálvsábyrgd vóru feroingar ongantíð komnir út í hasar trupulleikar. Allir feroingar

hava ábyrgd av henni og mugu tí í felag taka avleiðing og upptøku. Vit hava klárað so manga kreppu fyrr — eisini áðrenn hetta fyrbrigdið fekk navn.

Tað hjálpir so lítið at gera seg óreinan og at krevja blóð.

Skal eisini varaløgmaður offrast á altari hatursins og býttleikans, so rýkur tað seinasta av áliti útlendinga á feroingar.

Tað er nóg væl, at teir tíma at sita í hesum ótakksomum stórvum í hesum ótakksomum tíðum. Hjá báðum hevði verið nógv lættari at hildið seg til yrki síni sum verkfrøðingur og grannskoðari og latið teir, ið duga alt betur, vist hvat teir dugdu.

Men tú hoyrir í firruni hitt gamla rópið úr fjöldini: Krossfest, krossfest!

Tey sjálvrættvísu hava altið verið vandamikil.

Fólk flest liva eftir reglum — skrivaðum og óskrivaðum. Annað hevði bara ikki borið til. Men ósjálvstøða og ábyrgdarloysi eru natúrlig vinfólk.

Dømið tit bara hasar menninar.

Ella kanska: Dømið ikki, at tit ikki sjálvir skulu verða dømdir.

Og hvønn skaða fær ikki Føroya land av, at allir feroingar verða dømdir?

Nú eingin lærir latin longur, kundi kanska verið hóskaði at mint á orðini, sum hitt rómverska Senatið tók til í tíðum, tá ið ríkið »res publica«, sum í grundini bar merkið »tey almennu tingini« var í vanda: »Videant consules ne

quid detrimenti res publica capiat«. Í umseting merkir hetta: Siggið til, konsular, at ríkið (hjá okkum: landið) ikki tekur skaða!

Ein kendur miðaldarsálmur eitur »Dies irae, dies illa«: Dagur vreiðinnar, dagur hasin«. Hver tann dagur er, munnu øll vita, tí tá skulu øll fyrri dómaran. Janus Djurhuus umsetti hann úr latini til feroyskt. Eitt av ørindunum er hetta:

Dómarin at doma tekur, dulsmál øll úr myrkri rekur, eingin sleppur undan sekur.

(Judex ergo cum sedebit, quidquid latet, apparebit, nil inultum remanebit).

Rættvísing liggur per definition í sínum konsekvensi. Tað merkir, at somu reglur eru galdandi fyrri øll.

Ein rættargongd skuldi helst eisini verið ein juridisk-intellektuel og estetisk fyrirteka, sum bert hevði eitt endamál: at sita við rætti og at veita veruliga rættvísing og ikki bara at vera undirhald og andlig terapi við juridiskum heilsølu-monnum og spiritistiskum mediamonnum.

Tað kundi eisini hent, at tit, ið eru betri enn aðrir, sita sum dómarar hagar til dómadags. Tá fer kanska onkur annar at døma.

Men feroingar noyðast at liva — eisini eftir henda dómadag. Skamm fáir okkum.

Hans Jacob Debes
professari

Hans Jacob Debes,
professari